

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎี แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการจำเป็น (Needs) และการประเมินความต้องการจำเป็น (Needs Assessment)

ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับการนิเทศการปฏิบัติการพยาบาล และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินความต้องการจำเป็น

1.1 ความหมายของความต้องการจำเป็น

การประเมินความต้องการจำเป็นได้รับการพัฒนาอย่างมากในช่วงปี 1980 เป็นต้นมา การประเมินความต้องการจำเป็นเป็นการพัฒนาแนวคิดการประเมินก่อนเริ่มมีโครงการ โดยเป็นการสำรวจและศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาตามความต้องการจำเป็นที่แท้จริง ลำดับความสำคัญ และความเร่งด่วนของปัญหานั้นๆ อย่างถูกต้องและรวดเร็วที่สุด ซึ่งจะส่งผลทำให้สามารถวางแผนและแก้ปัญหาได้ตรงกับวัตถุประสงค์ของหน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการนั้นทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในด้านการใช้ทรัพยากรงบประมาณ และเวลา (Witkin, 1994; สุวิมล ว่องวานิช, 2538) ซึ่งจากที่ผ่านมามองเห็นได้ว่ามีนักวิชาการหลายท่านเสนอความหมายของความต้องการจำเป็นไว้ต่าง ๆ กัน สามารถสรุปได้ดังนี้

ความต้องการจำเป็น (Needs) หมายถึง ความแตกต่างหรือช่องว่างระหว่างสภาพที่เป็นอยู่กับสภาพที่ควรจะเป็น ซึ่งจำเป็นที่จะต้องได้รับการแก้ไขหรือการปรับปรุง (Mc. Neil 1977; Kaufman and English, 1981; Witkin&Altschuld, 1995; สุวิมล ว่องวานิช, 2531)

นอกจากนี้ สตฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 1985) ให้ความหมายความต้องการจำเป็นไว้ 4 มุมมองด้วยกัน ได้แก่

มุมมองที่ 1 มุมมองความแตกต่าง (Discrepancy view) กล่าวว่าความต้องการจำเป็น คือ ความแตกต่าง หรือความขัดแย้งระหว่างสภาพที่ปรารถนากับสภาพที่สังเกต หรือทำนายได้

มุมมองที่ 2 มุมมองประชาธิปไตย (Democratic view) ความต้องการจำเป็น คือ สภาพที่ปรารถนา ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปโดยคนกลุ่มใหญ่

มุมมองที่ 3 มุมมองการวิเคราะห์ (Analytic view) ความต้องการจำเป็น คือ ทิศทางในการพัฒนาที่สามารถทำนายเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น และให้ข้อมูลของสภาพปัจจุบันที่เป็นอยู่ได้

มุมมองที่ 4 มุมมองการวินิจฉัย (Diagnostic view) ความต้องการจำเป็น คือ ปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไข เพราะจะเป็นอันตรายหากปล่อยทิ้งไว้แต่จะเกิดประโยชน์เมื่อได้รับการแก้ไขแล้ว

จากการศึกษาพบว่า Bradshaw (Bradshaw, 1972 อ้างถึงใน Mckillip, 1987) จำแนกความต้องการจำเป็นตามความคาดหวังเป็น 4 ประเภท ได้แก่

ประเภทที่ 1 Normative needs เป็นความต้องการจำเป็นในรูปแบบของความแตกต่างระหว่างสภาพที่ควรจะเป็นที่ถูกกำหนดเป็นมาตรฐานอย่างชัดเจนกับสภาพที่เป็นอยู่

ประเภทที่ 2 Expressed needs เป็นความต้องการจำเป็นในรูปแบบของความแตกต่างระหว่างสภาพที่ควรจะเป็นที่กำหนดจากความคาดหวังของกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับการบริการกับสภาพที่เป็นอยู่จริงของกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับการบริการ

ประเภทที่ 3 Comparative needs หรือ Relative needs เป็นความต้องการจำเป็นในการหาความสัมพันธ์ หรือเปรียบเทียบความแตกต่างในการได้รับการบริการของกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ที่แตกต่างกัน

ประเภทที่ 4 Felt needs หรือ Perceived needs เป็นความต้องการจำเป็นตามการรับรู้หรือตามความรู้สึกของบุคคลในกลุ่มเป้าหมายนั้น มักพิจารณาจากปัญหา หรือสิ่งที่ควรได้รับการแก้ไขตามความรู้สึกของกลุ่มเป้าหมาย

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าความหมายและประเภทของความต้องการจำเป็นมีอยู่หลายมุมมองด้วยกัน ซึ่งความหมายของความต้องการจำเป็นในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึงสภาพปัญหาวิกฤตที่พบอยู่ในสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันและต้องการได้รับการแก้ไขตามการรับรู้ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ซึ่งถือเป็นความต้องการจำเป็นตามความรู้สึกหรือการรับรู้

1.2 ความหมายของการประเมินความต้องการจำเป็น

การประเมินความต้องการจำเป็น เป็นกระบวนการประเมินช่องว่างระหว่างผลผลิตที่เป็นอยู่ในสภาพปัจจุบัน (what is) กับผลผลิตที่ต้องการ (what should be) แล้วจัดช่องว่างตามลำดับความสำคัญ เพื่อนำไปสู่การกำหนดเป้าหมายและตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมต่อไป (Kaufman and English, 1979; Witkin and Altschuld, 1995; สุวิมล ว่องวานิช, 2531)

การประเมินความต้องการจำเป็น หมายถึง กระบวนการในการระบุสิ่งที่จำเป็นหรือสิ่งที่เกิดประโยชน์ เพื่อให้โครงการแก้ปัญหาได้บรรลุวัตถุประสงค์ (Stufflebeam, 1985)

จากการศึกษาพบว่ามีนักประเมินหลายท่านที่ให้ความหมายของการประเมินความต้องการจำเป็นซึ่งมีความแตกต่างกันออกไปแต่จะพบว่าส่วนใหญ่นิยมใช้ในความหมายของการ

ประเมินความแตกต่างของสภาพที่ควรจะเป็นและสภาพที่เป็นอยู่ ในงานวิจัยนี้ใช้ในความหมายว่าการประเมินความต้องการจำเป็นเป็นกระบวนการประเมินความแตกต่างระหว่างสภาพที่ควรจะเป็นหรือสภาพที่คาดหวังกับสภาพที่เป็นอยู่จริงหรือสภาพปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไข รวมถึงการประเมินความต้องการที่แท้จริงของผู้รับบริการ แล้วนำผลความต้องการหรือความแตกต่างดังกล่าวมาจัดเรียงลำดับความสำคัญ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจเลือกและวางแผนโครงการต่อไปในอนาคต

1.3 เทคนิคการประเมินความต้องการจำเป็น

เทคนิคในการประเมินความต้องการจำเป็นอยู่มากมายหลายวิธี ซึ่งการประเมินความต้องการจำเป็นสามารถระบุถึงความต้องการจำเป็น หรือปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน แต่ไม่ได้กำหนดแนวทางหรือวิธีการในการแก้ปัญหา เพียงแต่เสนอแนะทางเลือกในการตัดสินใจแก้ปัญหาที่มีอยู่ตามลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นที่เกิดขึ้น เทคนิคในการประเมินความต้องการจำเป็นแบ่งตามขั้นตอนในการประเมินความต้องการจำเป็น 3 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้ (Witkin, 1984; Altschuld & Witkin, 1995; สุวิมล ว่องวานิช, 2531)

ขั้นที่ 1 ก่อนการประเมิน (Pre-assessment) ขั้นตอนนี้เป็นขั้นการสำรวจ (exploration) ก่อนการประเมินโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 1.1 การวางแผนการประเมิน
- 1.2 นิยามจุดประสงค์ทั่วไปของการประเมิน
- 1.3 กำหนดขอบเขตและรายการของการประเมินความต้องการจำเป็น
- 1.4 กำหนดรายละเอียดและข้อมูลของความต้องการจำเป็นตามขอบเขตที่กำหนด
- 1.5 สรุปรหรือตัดสินใจเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูล แหล่งข้อมูล วิธีการจัดเก็บข้อมูล และการใช้ประโยชน์ของข้อมูล

ในขั้นตอนนี้เป็นการวางแผนในการประเมินและการเก็บรวบรวมข้อมูลเท่านั้น ยังไม่มีเทคนิคการประเมินความต้องการจำเป็นมาเกี่ยวข้อง

ขั้นที่ 2 ขั้นการประเมิน (Assessment) ขั้นตอนนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล (data collection) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 2.1 สรุปรเนื้อหา และขอบเขตของการประเมิน
- 2.2 เก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งตามลักษณะกระบวนการเก็บข้อมูล ดังนี้
 - 2.2.1 ใช้วิธีการสำรวจ (Needs Survey) เช่น สำรวจโดยใช้แบบสอบถาม

(Questionnaires) การสัมภาษณ์ (Interviews) วิธีการเหตุการณ์วิกฤต (Critical Incident Techniques) เป็นต้น

2.2.2 ใช้กระบวนการกลุ่ม (Group Process) เช่น กลุ่มสมมติ (Nominal Group Techniques) เทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus Group Interviews) ประชาพิจารณ์ (Public Hearing) และอาศรมความคิด (Community Forum) เป็นต้น

2.2.3 ใช้เทคนิคพิเศษในกระบวนการกลุ่มและการสำรวจ เช่น เทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง (Modified Delphi Technique) เดคัม (DACUM) การสร้างแผนที่แนวคิด (Concept Mapping) การสำรวจทางไปรษณีย์ (Mailed Survey) เทคนิคกลุ่มอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Groups) เป็นต้น

2.3 จัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นระดับปฐมภูมิ

2.4 ทำการวิเคราะห์สาเหตุ (Causal Analysis) เทคนิคที่ใช้ คือ การวิเคราะห์แบบฟอลท์ทรี (Fault Tree Analysis) การวิเคราะห์แผนภูมิแก๊งปลา (Fishboning Technique) การวิเคราะห์สาเหตุและผลที่ตามมา (Cause and Consequence Analysis) เป็นต้น

2.5 วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด

ขั้นที่ 3 การประเมินภายหลัง (Post-assessment) ขั้นตอนนี้เป็นขั้นนำผลการประเมินไปใช้ (utilization) ซึ่งจะทำให้การประเมินความต้องการจำเป็นสมบูรณ์และเกิดประโยชน์สูงสุด โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 จัดเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาในการประเมินความต้องการจำเป็น (Priority Setting) เทคนิคที่ใช้ เช่น การจัดอันดับ (Ranking) การประมาณค่าตามสเกล (Rating by Scales) การเรียงบัตรรายการ (Card Sort) การให้น้ำหนักคะแนนรายคู่ (Paired Weighting Procedures) มาตราประมาณขนาด (Magnitude Estimation Scaling) ดัชนีการจัดเรียงลำดับความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index) การวิเคราะห์ตารางเมทริกซ์ (Metrix Analysis) การเรียงลำดับความแตกต่างของคะแนน (Rank Order of Difference Scores) หรือคะแนนที่มีค่าเฉลี่ยต่างกัน (Mean Difference Scores) และรูปแบบสามองค์ประกอบ (Three Factor Formulas) เป็นต้น

3.2 พิจารณาทางเลือกในการแก้ปัญหา

3.3 ประเมินผลของการประเมินความต้องการจำเป็น

3.4 รายงานผล รวมถึงการทำนายอนาคตที่จะเกิดขึ้นด้วย ได้แก่ วิธีการฉายภาพอนาคต (Scenarios) วิเคราะห์ผลกระทบไขว้ (Cross Impact Analysis) เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) เทคนิควงล้ออนาคต (Future Wheels) เป็นต้น

1.4 ขั้นตอนในการประเมินความต้องการจำเป็น สามารถสรุปได้ดังนี้ (สุวิมล ว่องวานิช, 2531)

1.4.1 กำหนดสถานการณ์ หรือสิ่งที่มุ่งหวัง (what should be)

- 1.4.2 วัดสถานการณ์ หรือสภาพที่เป็นอยู่จริงในปัจจุบัน (what is)
- 1.4.3 หาความแตกต่างระหว่างสิ่งที่มุ่งหวัง และสภาพที่เป็นอยู่จะได้ปัญหาทั้งหมด
- 1.4.4 นำปัญหาที่ได้มาศึกษาสาเหตุหรือเหตุผล
- 1.4.5 จัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น

ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น

การจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการประเมินความต้องการจำเป็น เพื่อใช้ในการวางแผนปฏิบัติงาน หรือโครงการต่างๆ ซึ่งจะทำให้การประเมินความต้องการจำเป็นมีความสมบูรณ์ (Witkin, 1984) อาจกล่าวได้ว่าการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น เป็นขั้นตอนที่สำคัญอีกขั้นตอนหนึ่งในการประเมินความต้องการจำเป็น เพราะจะทำให้ทราบถึงประเด็นปัญหาหรือความต้องการจำเป็นที่เป็นเรื่องเร่งด่วน ควรได้รับการแก้ไขก่อนปัญหาอื่น ๆ ซึ่งวิธีที่ใช้ในการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นนั้นมีหลายวิธีด้วยกัน ผู้ประเมินจะต้องเลือกใช้และดำเนินการด้วยความระมัดระวังภายในระยะเวลาและทรัพยากรที่จำกัด (Bosin, 1992) ในการใช้เทคนิคการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นยังจะต้องพิจารณาทั้งด้านความเที่ยงและความตรงของประเด็นปัญหาหรือความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่พบ

2.1 องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น มีดังนี้ (Witkin & Altschuld, 1995)

- 2.1.1 ขนาดของความแตกต่างระหว่างสภาพที่ต้องการกับสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบัน
- 2.1.2 องค์ประกอบที่เป็นสาเหตุ และสนับสนุนให้เกิดความต้องการจำเป็น
- 2.1.3 ระดับความยากง่ายในการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น
- 2.1.4 การประเมินที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยง(risks)
- 2.1.5 ผลกระทบที่อาจจะเกิดจากส่วนอื่น ๆ ของระบบ
- 2.1.6 ค่าใช้จ่ายในการแก้ปัญหา
- 2.1.7 องค์ประกอบทางการเมืองและอื่น ๆ เช่น คุณค่าของชุมชน ท้องถิ่น และประเทศ รวมถึงการคาดหวังของประชาชน

2.2 เทคนิคการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น

วิธีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นมีอยู่มากมายหลายวิธี Witkin (1984) ได้แบ่งการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นของข้อมูลจากการสำรวจเป็น 2 ประเภทดังนี้

2.2.1 การจัดจากข้อมูลที่มีการตอบสนองเดียว (Single response) เป็นการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นจากชุดของความต้องการจำเป็นหรือข้อรายการหลาย ๆ ข้อที่ได้มาจากการตอบแบบสอบถามของผู้ประเมิน ซึ่งในแต่ละข้อคำถามจะมีคำถามให้ตอบเพียงส่วนเดียว หลังจากนั้นนำความต้องการจำเป็นมาจัดเรียงลำดับตามสำคัญจากความสำคัญมากไปสู่ความสำคัญน้อยหรือจากความสำคัญน้อยไปสู่ความสำคัญมากก็ได้ วิธีการจัดเรียงลำดับข้อมูลประเภทนี้เป็นที่รู้จักกันดีและนิยมใช้อย่างแพร่หลายในกลุ่มนักประเมิน เพราะเป็นวิธีการที่เข้าใจได้ง่าย มีความสะดวกและรวดเร็วในการบริหารจัดการ ได้แก่

2.2.1.1 การจัดอันดับ (Ranking) เป็นวิธีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นที่ง่ายและนิยมใช้กันอย่างแพร่หลายที่สุด โดยการให้เปรียบเทียบความสำคัญของข้อรายการแล้วให้หมายเลขตามความสำคัญของข้อนั้น ๆ ซึ่งมีรูปแบบคำสั่งที่ใช้อยู่หลายแบบ เช่น ให้เลือกข้อรายการที่มีความสำคัญมากที่สุด ให้เรียงอันดับข้อรายการตามความสำคัญที่ควรได้รับการแก้ไขมา 3 อันดับ (อาจจะเป็น 4, 5, 6, 7... อันดับ) หรือให้เรียงข้อรายการตามอันดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (เรียงหมดทุกข้อรายการ) เป็นต้น

ขั้นตอนในการจัดอันดับ มีดังนี้

1. เตรียมข้อรายการ (items) ที่เป็นความต้องการจำเป็นทั้งหมดจากเอกสารอ้างอิงที่มีผู้รวบรวมไว้อย่างน่าเชื่อถือ รวมถึงการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ที่ชำนาญหรือปฏิบัติงานนั้น ๆ เป็นประจำเพื่อนำมาจัดเป็นชุดของข้อมูล (category data)
2. แจกกระดาษที่พิมพ์ข้อรายการทั้งหมดที่เป็นความต้องการจำเป็นในเรื่องนั้นให้กับผู้ประเมินทุกคน
3. ผู้ดำเนินรายการ (facilitator) อธิบายวิธีการทั้งหมดให้ผู้ประเมินเข้าใจ
4. ผู้ประเมินจัดอันดับความสำคัญของข้อรายการทั้งหมด โดยการใส่หมายเลขที่หน้าหรือหลังข้อรายการ (โดยมากให้หมายเลข 1 แทนข้อที่สำคัญที่สุดแต่ไม่มีค่าทางคณิตศาสตร์)
5. คำนวณเป็นอันดับของกลุ่มโดยการนับความถี่ในแต่ละข้อรายการ

ข้อดีของการจัดอันดับ

1. เป็นวิธีที่รู้จักกันโดยทั่วไป มีความซับซ้อนน้อยและเข้าใจได้ง่าย ทำให้ใช้เวลาในการเก็บข้อมูลน้อย เพราะเป็นที่เข้าใจของผู้ประเมินโดยทั่วไป
2. เตรียมอุปกรณ์ในการเก็บข้อมูลได้ง่าย สะดวก รวดเร็วและประหยัด

ข้อจำกัดของการจัดอันดับ

1. ข้อมูลที่ได้รับค่อนข้างหายาก
2. มีปัญหาในการคำนวณเป็นความเห็นของกลุ่มในอันดับท้าย ๆ
3. วิธีการไม่น่าสนใจอาจทำให้ผู้ประเมินเกิดความเบื่อหน่าย

2.2.1.2 การประมาณค่าตามสเกล (Rating by Scales) เป็นวิธีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ได้รับการนิยมน้อยกว่าหลายในการวัดทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ เพราะเข้าใจได้ง่ายไม่ซับซ้อน โดยส่วนมากใช้มาตราประมาณค่าของลิเคิร์ต (Likert scale) ชนิด 5 ระดับ ได้รับความนิยมน้อยที่สุด (Witkin, 1977; Cook, 1989) วิธีการทำได้โดยให้ผู้ประเมินกำหนดน้ำหนักความสำคัญของความต้องการจำเป็นในแต่ละข้อ แล้วนำมาคำนวณเป็นค่าเฉลี่ย จากนั้นนำค่าเฉลี่ยไปจัดเรียงลำดับของความถี่ความต้องการจำเป็น (Witkin, 1977 ; Cook, 1989)

วิธีการประมาณค่าตามสเกล

1. เตรียมข้อรายการที่เป็นความต้องการจำเป็นทั้งหมดจากเอกสารอ้างอิงที่มีผู้รวบรวมไว้อย่างน่าเชื่อถือ รวมถึงการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ที่ชำนาญหรือปฏิบัติงานนั้น ๆ เป็นประจำ เพื่อนำมาจัดเป็นชุดของข้อมูล
2. แจกกระดาษที่พิมพ์ข้อรายการทั้งหมดที่เป็นความต้องการจำเป็นในเรื่องนั้นให้กับผู้ประเมินทุกคน
3. ผู้ดำเนินรายการอธิบายวิธีการทั้งหมดให้ผู้ประเมินเข้าใจ
4. ผู้ประเมินให้คะแนนความสำคัญของความต้องการจำเป็นในแต่ละข้อรายการ โดยใช้มาตราประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่

- 5 หมายถึง ข้อรายการนั้นมีความสำคัญสูงสุด
- 4 หมายถึง ข้อรายการนั้นมีความสำคัญสูง
- 3 หมายถึง ข้อรายการนั้นมีความสำคัญปานกลาง
- 2 หมายถึง ข้อรายการนั้นมีความสำคัญต่ำ
- 1 หมายถึง ข้อรายการนั้นมีความสำคัญต่ำมาก

5. นำคะแนนของทุกคนมาหาค่าเฉลี่ยเป็นคะแนนของกลุ่ม
6. นำค่าเฉลี่ยมาจัดเรียงลำดับความสำคัญอีกครั้งหนึ่ง

ข้อดีของการประมาณค่าตามสเกล

1. เป็นวิธีที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ง่ายแก่การทำความเข้าใจ ไม่ซับซ้อน ทำให้เกิดความสะดวกและรวดเร็วในการจัดเก็บข้อมูล
2. ง่ายต่อการคำนวณ

3. อุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดเก็บข้อมูลทำได้ง่ายและประหยัด

ข้อจำกัดของการประมาณค่าตามสเกล

1. ข้อมูลที่ได้ค่อนข้างหายาก
2. วิธีการไม่น่าสนใจทำให้ผู้ประเมินเกิดความเบื่อหน่าย อาจจะทำให้ไม่ได้ข้อมูลที่แท้จริง
3. หากมีข้อที่ค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากัน อาจทำให้มีปัญหาในการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น

2.2.1.3 การเรียงบัตรรายการ (Card Sort) เป็นวิธีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น โดยการให้การเรียงบัตรรายการตามความสำคัญของข้อรายการทำให้ผู้ประเมินเกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ซึ่งได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในการวัดทางจิตวิทยา เช่น การจัดเรียงบัตรอาชีพ (vocational card sort) ที่สนใจ เป็นต้น (Cooper, 1976)

วิธีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาโดยใช้บัตรรายการ

1. เตรียมข้อรายการที่เป็นความต้องการจำเป็นทั้งหมดจากเอกสารอ้างอิงที่มีผู้รวบรวมไว้อย่างน่าเชื่อถือ รวมถึงการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ที่ชำนาญหรือปฏิบัติงานนั้น ๆ เป็นประจำเพื่อนำมาจัดเป็นชุดของข้อมูล

2. นำข้อรายการทั้งหมดมาสร้างเป็นบัตรรายการ (cards) โดยสร้างข้อรายการหนึ่งข้อต่อหนึ่งบัตรรายการ ซึ่งมีจำนวนเท่ากับความต้องการจำเป็นที่รวบรวมมาทั้งหมด

3. แจกบัตรรายการให้กับผู้ประเมินคนละ 1 ชุด (1 ชุดประกอบด้วยบัตรรายการเท่ากับจำนวนข้อรายการที่รวบรวมมาทั้งหมด)

4. ผู้ดำเนินการอธิบายขั้นตอนทั้งหมดให้ผู้ประเมินเข้าใจ

5. ผู้ประเมินจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นโดยการจัดเรียงบัตรรายการที่แจกให้ทั้งหมด

6. ผู้ประเมินทบทวนการตัดสินใจรอบ โดยการเขียนตัวเลขระบุอันดับไว้ที่มุมด้านใดด้านหนึ่งของบัตรรายการ

7. นำมานับความถี่แล้วจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น

ข้อดีของการเรียงบัตรรายการ

1. เป็นวิธีการที่สนุกสนานและน่าสนใจ ทำให้ผู้ประเมินเกิดความพึงพอใจในการจัดเรียงลำดับ

2. เป็นวิธีการที่ไม่ซับซ้อนมากนัก ทำให้ใช้เวลาเก็บข้อมูลไม่มากเท่าไร

3. ข้อมูลที่ได้ผ่านการตรวจทานทบทวนอีก 1 รอบ ทำให้ได้รับข้อมูลตรงกับความต้องการจำเป็นมากขึ้น

ข้อจำกัดของการเรียงบัตรรายการ

1. ค่อนข้างยุ่งยากและสิ้นเปลือง วัสดุ อุปกรณ์ ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล
2. ถ้ามีข้อรายการมากๆ อาจทำให้ผู้ประเมินเกิดความสับสนระหว่างการเรียงบัตรรายการ

2.2.1.4 การให้น้ำหนักคะแนนรายคู่ (Paired-Weighting Procedures:PWP) หรือ พีดับเบิลยูพี เป็นวิธีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น โดยการเปรียบเทียบความสำคัญและให้น้ำหนักคะแนนรายข้อที่ละคู่จนครบทุกข้อรายการ

ขั้นตอนการให้น้ำหนักคะแนนรายคู่ (Witkin, 1995; สุวิมล ว่องวานิช, 2538) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. เตรียมข้อรายการที่เป็นความต้องการจำเป็นทั้งหมดจากเอกสารอ้างอิงที่มีผู้รวบรวมได้อย่างน่าเชื่อถือ รวมถึงการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ที่ชำนาญหรือปฏิบัติงานนั้น ๆ เป็นประจำเพื่อนำมาจัดเป็นข้อมูลกลุ่ม (ไม่ควรเกิน 15 ข้อ เพราะจะทำให้เกิดความสับสนในขณะจัดเรียงลำดับ)
2. กำหนดหมายเลขให้กับทุกข้อรายการตั้งแต่ 1, 2, 3, 4, ...ไปเรื่อย ๆ จนหมดทุกข้อรายการ (ตัวเลขที่กำหนดไม่มีค่าทางคณิตศาสตร์ใช้เป็นสัญลักษณ์เท่านั้น อาจจะใช้ตัวอักษรแทนได้ เช่น ก, ข, ค, ... หรือ a, b, c, ...)
3. ผู้ดำเนินรายการอธิบายวิธีการให้น้ำหนักคะแนนแสดงถึงความสำคัญของรายการที่ละคู่ โดยการพิจารณาว่ารายการใดมีความสำคัญมากกว่ากัน ให้วงกลมล้อมรอบข้อรายการนั้นลงในแบบรายการ (sheets) ที่แจกให้ของแต่ละคน
4. แจกแบบรายการให้กับผู้ประเมินทุกคน
5. ผู้ดำเนินรายการอ่านข้อความที่ละคู่ที่เปรียบเทียบกัน โดยออกเสียงดังๆ
6. ให้เวลาผู้ประเมินในการตัดสินใจเลือกข้อรายการที่มีความสำคัญมากกว่าคู่ละ 10 วินาที แล้วให้วงกลมล้อมรอบตัวเลขข้อรายการที่เลือกลงในแบบรายการของแต่ละคนที่แจกให้
7. ปฏิบัติตามข้อที่ 5 และ 6 ไปเรื่อย ๆ จนหมดทุกข้อรายการ
8. ลากเส้นเป็นตัว L เพื่อง่ายต่อการนับตัวเลข ให้แต่ละคนนับคะแนนรวมความสำคัญของแต่ละข้อรายการ (ตัวอย่างตามแผนภาพที่ 3 ในภาคผนวก ค)
9. นำคะแนนที่ได้ของทุกคนมารวมกันเป็นคะแนนกลุ่ม
10. สรุปความต้องการจำเป็นเรียงตามลำดับความสำคัญของปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน โดยข้อรายการที่ได้คะแนนมากที่สุดก็คือประเด็นปัญหา หรือความต้องการจำเป็นที่สำคัญมากที่สุด
11. ในกรณีที่มีข้อรายการที่มีอันดับความสำคัญเดียวกัน หรือมีคะแนนเท่ากันให้ร่วมกันพิจารณาเฉพาะคู่ที่ซ้ำใหม่อีกครั้งหนึ่ง

ข้อดีของการให้น้ำหนักคะแนนรายคู่

1. เป็นวิธีการบังคับกลุ่มให้เปรียบเทียบความสำคัญของปัญหาในการประเมินความต้องการจำเป็นทุกข้อรายการเป็นอย่างดี

2. เป็นวิธีการที่เข้าใจได้ง่าย ไม่มีความซับซ้อนทั้งการนำไปใช้และการคำนวณ

ข้อจำกัดของการให้น้ำหนักคะแนนรายคู่

ในกรณีที่มีการเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นหรือข้อรายการเกิน 15 ข้อ อาจทำให้เกิดการสับสนในการตัดสินใจได้

2.2.1.5 **มาตราประมาณขนาด (Magnitude Estimation Scaling: MES)** หรือเทคนิคเอ็มอีเอส เป็นเทคนิคการวัดที่นิยมใช้ทางด้านสังคมและพฤติกรรมศาสตร์ เพื่อกำหนดทิศทางและยืนยันความแข็งแกร่งในความเชื่อของผู้ประเมิน เป็นการอ้างอิงความคิดของผู้ประเมินโดยการตัดสินใจให้น้ำหนักคะแนนในแต่ละข้อรายการจากข้อมูลกลุ่ม (category) เปรียบเทียบกับคะแนนที่มีการกำหนดไว้ให้ มาตราประมาณขนาดได้รับการพัฒนามามากกว่า 150 ปี (Milton, 1981) ตั้งแต่ Hipparchus มีการใช้มาตราประมาณขนาดชนิด 6 ระดับ ในการตัดสินใจระดับความสว่างของดวงดาว พบว่าปัจจุบันมีการใช้มาตราประมาณขนาดชนิด 2, 3, 5, 7 และ 9 คะแนน

ขั้นตอนการใช้มาตราประมาณขนาด (Milton, 1981) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. เตรียมข้อรายการที่เป็นความต้องการจำเป็นทั้งหมดจากเอกสารอ้างอิงที่มีผู้รวบรวมไว้อย่างน่าเชื่อถือ รวมถึงการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ชำนาญหรือปฏิบัติงานนั้น ๆ เป็นประจำ เพื่อนำมาจัดเป็นชุดของข้อมูล

2. แจกกระดาษที่พิมพ์ข้อรายการทั้งหมดที่เป็นความต้องการจำเป็นในเรื่องนั้นให้ผู้ประเมินทุกคน

3. นำข้อรายการข้อใดก็ได้จำนวน 1 ข้อมากำหนดเป็นข้อเกณฑ์ แล้วกำหนดน้ำหนักคะแนนเป็นเท่าใดก็ได้ให้กับข้อรายการนั้น โดยขึ้นอยู่กับผู้ดำเนินรายการ (facilitator)

4. ผู้ดำเนินรายการอธิบายขั้นตอนทั้งหมดให้ผู้ประเมินเข้าใจ โดยอ่านข้อรายการทีละ 1 ข้อ พิจารณาว่าความต้องการจำเป็นในข้อรายการนั้นมีความเร่งด่วนเพียงใดที่จะต้องได้รับการแก้ไขเมื่อเปรียบเทียบความสำคัญกับข้อเกณฑ์ที่กำหนดไว้ จากนั้นให้ระบุน้ำหนักคะแนนของข้อนั้นด้วย

ตัวอย่าง

[1] เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการนิเทศการฝึกสอนของนิสิตในสถาบันราชภัฏพบว่า

(1) อาจารย์นิเทศก์ควรเพิ่มเวลาในการให้คำปรึกษาแก่นิสิต

(2) ปรับปรุงสัมพันธภาพระหว่างอาจารย์กับนิสิต

(3) จัดการปรุมนิเทศแก่อาจารย์และนิสิต เพื่อชี้แจงความสัมพันธ์ระหว่าง

หลักสูตรกับการฝึกสอน

[2] กำหนดให้ข้อรายการที่ (1) เป็นข้อเกณฑ์ และให้นำน้ำหนักคะแนนเท่ากับ 50 คะแนน (โดยปกติจะใช้ข้อใดเป็นเกณฑ์และจะกำหนดน้ำหนักคะแนนเป็นเท่าใดก็ได้ไม่มีข้อกำหนด)

[3] เมื่ออ่านรายการข้อที่ (2) แล้ว ผู้ประเมินเห็นว่ามีความสำคัญมากกว่าข้อเกณฑ์ดังนั้น จึงให้น้ำหนักคะแนนเป็น 100 คะแนน

[4] เมื่ออ่านรายการข้อที่ (3) แล้ว ผู้ประเมินเห็นว่ามีความสำคัญน้อยกว่าข้อเกณฑ์ดังนั้น จึงให้น้ำหนักคะแนนเป็น 25 คะแนน

วิธีการคำนวณเทคนิคมาตรฐานประมาณขนาด (Milton, 1981)

1. เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ประเมินทุกคน
2. คำนวณ log ฐาน 10 ของน้ำหนักคะแนนของแต่ละคนในแต่ละข้อรายการ
3. คำนวณค่าเฉลี่ยของ log จากทุกข้อรายการ (จากข้อ 2)
4. นำค่าที่ได้จากข้อ 3 มาคำนวณ anti-log(10)
5. ผลจากการคำนวณถ้าข้อรายการใดที่ได้คะแนนสูงสุด คือความต้องการจำเป็นที่มีความสำคัญมากที่สุดควรได้รับการแก้ไขโดยเร่งด่วนที่สุด

ข้อดีของมาตรฐานประมาณขนาด

1. เป็นเทคนิคที่ใช้ในการจัดเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาที่ใช้การบังคับกลุ่มให้ตัดสินใจ (forced choices) เลือกความต้องการจำเป็นที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน
2. ใช้ข้อมูลวิเคราะห์ได้ถึงมาตราช่วง
3. สามารถบอกอัตราส่วนความสำคัญจากการเปรียบเทียบในแต่ละประเด็นปัญหาหรือในแต่ละข้อรายการได้

ข้อจำกัดของมาตรฐานประมาณขนาด

อาจจะมีการแปลความหมายสับสนเนื่องจากมีค่าคะแนนในแต่ละข้อรายการด้วย

2.2.2 การจัดจากข้อมูลหลายชุด (Multiple Data Sets) เป็นการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น โดยการนำคำตอบที่ได้จากการตอบแบบสอบถามที่มีสองส่วนในแต่ละข้อคำถามมาเปรียบเทียบกัน แล้วจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นตามคะแนนที่คำนวณได้ ถ้าความต้องการจำเป็นข้อใดมีค่าผลต่างสูงสุดแสดงว่าข้อนั้นมีความสำคัญสูงสุด ซึ่งวิธีการนี้เหมาะสำหรับผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับเรื่องนั้นเป็นประจำหรือมีความรู้เกี่ยวกับการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นบ้าง (Witkin, 1984; Penta, 1994) เช่น

2.2.2.1 ดัชนีการจัดเรียงลำดับความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index) เป็นการวัดเรียงลำดับความสำคัญโดยการนำค่าความสำคัญของความต้องการจำเป็น (I) มาถ่วงน้ำหนักกับ ผลต่างระหว่างค่าความสำคัญของความต้องการจำเป็น (I) กับสภาพจริงที่เป็นอยู่ (D) วิธีนี้มีการนำค่าความสำคัญมาถ่วงน้ำหนัก ทำให้ค่าดัชนีมีค่าสูงตามค่าความสำคัญ (Witkin, 1984) สูตรที่ใช้ในการคำนวณคือ

$$PNI = I \times (I-D)$$

PNI หมายถึง ดัชนีการจัดเรียงลำดับความต้องการจำเป็น

I หมายถึง ระดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น

D หมายถึง สภาพที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบัน

2.2.2.2 การเรียงลำดับความแตกต่างของคะแนน(Rank Order of Difference Scores) หรือความแตกต่างของค่าเฉลี่ย(Mean Difference Method) เป็นการนำค่าเฉลี่ยของผลต่างระหว่างสภาพที่ควรจะเป็นกับสภาพที่เป็นจริง มาจัดเรียงลำดับความสำคัญตามค่าเฉลี่ยของผลต่าง ถ้าพบว่าค่าเฉลี่ยของผลต่างของความจำเป็นข้อใดสูงที่สุดแสดงว่าความต้องการจำเป็นข้อนั้นมีความสำคัญมากที่สุดนั่นเอง ซึ่งวิธีการนี้เป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย เพราะเป็นวิธีการที่ง่ายแต่พบว่าเป็นวิธีที่มีความตรงค่อนข้างน้อย (Witkin, 1984; Cummings, 1985; Penta, 1994)

2.2.2.3 Del-N เป็นวิธีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นที่พิจารณาการเกิดร่วมกันของระดับความสำคัญของปัญหา(I) และสภาพที่เกิดตามความเป็นจริง(D) ในรูปของเมทริกซ์ 5X5 เท่ากับ 25 เซล ซึ่งในแต่ละเซลล์จะกำหนดน้ำหนักแทนความคลาดเคลื่อนที่ลดลง และแสดงความสัมพันธ์ของ I และ D ไปพร้อมๆกัน เพื่อทำนายระดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น โดยยึดหลักโมเดลความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็น (Penta, 1994)

2.2.2.4 การให้คะแนนน้ำหนักดัชนีความต้องการจำเป็น (Weighted Need Index: WNI) ประยุกต์จากวิธี Del-N โดยการคำนวณจะง่ายขึ้น คือน้ำหนักที่ใช้ในแต่ละเซลล์จะมีเพียง 8 เซลเท่านั้น แล้วนำไปคำนวณตามสูตร (Cummings, 1985; Penta, 1994)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดเรียงลำดับความต้องการจำเป็น

วิทกิน (Witkin, 1994) ศึกษาเรื่อง สภาพการปฏิบัติการในการประเมินความต้องการจำเป็นตั้งแต่ปี 1981-1993 โดยการรวบรวมรายงานที่ตีพิมพ์ในวารสารต่างและจากการสืบค้นข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ฐานข้อมูล ERIC พบเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการประเมินความต้องการจำเป็นทั้งสิ้น 350 เรื่อง สรุปได้ว่าการประเมินความต้องการจำเป็นที่พบมักมีการใช้กันมากในวงการ

การศึกษา กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นครูหรือนักเรียนซึ่งเป็นผู้รับบริการ (service provider) วิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูลพบว่าใช้แบบใช้แบบสอบถามมากที่สุด (45%) และ เทคนิคที่ใช้ในการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นมีการใช้เพียง 48% ซึ่งเทคนิคที่นิยมใช้กันมากที่สุด ได้แก่ การจัดอันดับ (ranking) จากแบบสอบถามยังพบว่ามีการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับเทคนิควิธีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นโดยเฉพาะเพียง 1 ฉบับเท่านั้น

คัมมิง (Cummings, 1985) ทำการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบผลของการวิเคราะห์ลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น 3 วิธี คือ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ย (Mean Difference Method) การวิเคราะห์หลายองค์ประกอบ (Multi-Component Data Analysis) และการให้คะแนนน้ำหนักดัชนีความต้องการจำเป็น (Weighted Need Index:WNI) พบว่าผลการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นแทบจะไม่ต่างกัน ค่าสหสัมพันธ์แบบจัดอันดับ (rank order correlation) ระหว่างความแตกต่างของค่าเฉลี่ยกับการวิเคราะห์หลายองค์ประกอบเท่ากับ 0.92 ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยกับการให้คะแนนน้ำหนักดัชนีความต้องการจำเป็นเท่ากับ 0.94 และการให้คะแนนน้ำหนักดัชนีความต้องการจำเป็นกับการวิเคราะห์หลายองค์ประกอบเท่ากับ 0.95 ยังพบอีกว่าสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อผลการประเมินความต้องการจำเป็นคือ จำนวนข้อที่ใช้ในการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ถ้ามีจำนวนข้อน้อย ๆ ผู้ประเมินจะให้ความสำคัญในการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นมากกว่า

เพ็นตา (Penta, 1994) ได้ทำการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบผลของการจัดเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา 3 วิธี คือ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ย (Mean Difference Method) De-N และการให้คะแนนน้ำหนักดัชนีความต้องการจำเป็น (Weighted Need Index:WNI) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลของคะแนนจากวิธีทั้ง 3 โดยดูความถูกต้องของผลจากการจัดเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา และความสอดคล้องของผลการจัดเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาทั้ง 3 วิธี ผลการวิจัยพบว่าวิธีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาแบบ De-N และ Weighted Needs Index มีความสอดคล้องกันมากกว่าวิธี Mean Difference Method

จากการศึกษาเอกสารอ้างอิงที่ผู้วิจัยรวบรวมมาจะพบว่ามิงงานวิจัยที่เสนอวิธีการเปรียบเทียบเทคนิคที่ใช้ในการจัดจากข้อมูลหลายชุดอยู่หลายงานด้วยกัน แต่ยังไม่พบการเปรียบเทียบวิธีการจัดเรียงลำดับของข้อมูลจากข้อมูลชุดเดียว อาจจะเนื่องมาจากแต่ละเทคนิควิธีส่วนใหญ่เป็นวิธีการที่เข้าใจได้ง่ายและคุ้นเคยกันดีในหมู่นักประเมินจึงทำให้มองข้ามความสำคัญและด้วยเหตุที่ส่วนใหญ่มักให้ความหมายของความต้องการจำเป็นคือ ช่องว่างระหว่างสภาพที่ควรจะเป็นกับสภาพที่เป็นอยู่ (Mc.Neil, 1977; Kaufman and English, 1979; Witkin, 1984; สุวิมล ว่องวานิช, 2531) ซึ่งสอดคล้องในหลักการของเทคนิคที่ใช้ในการจัดจากข้อมูลหลายชุดที่ยึดโมเดล

ความแตกต่างเป็นหลัก ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจอย่างมากที่ควรจะมีการศึกษาเกี่ยวกับการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นที่ใช้การจัดจากข้อมูลชุดเดียวเพื่อเป็นการเพิ่มองค์ความรู้ในศาสตร์การประเมินให้มีการพัฒนาต่อไป

ตอนที่ 3 การนิเทศการปฏิบัติการพยาบาล

วิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพที่มีการปฏิบัติเป็นแกนกลาง ดังนั้นการเตรียมพยาบาลที่ดีจึงควรเตรียมทั้งทางด้าน วิชาการ การปฏิบัติ และศีลธรรม จรรยาให้สัมพันธ์และสอดคล้องกันทุกด้าน การศึกษาภาคปฏิบัติสามารถช่วยให้นักศึกษานำความรู้ภาคทฤษฎีไปใช้ในสภาพการณ์ที่เป็นจริงเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง การสอนภาคปฏิบัติจึงเป็นหัวใจสำคัญในการเรียนการสอนวิชาชีพพยาบาล (จินตนา ยูนิพันธุ์, 2527) โดยที่หัวใจของการปฏิบัติการพยาบาลคือการนิเทศ ซึ่งผู้บริหารงานพยาบาล หัวหน้าหอผู้ป่วย พยาบาลที่ปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยรวมถึงอาจารย์นิเทศก์ประจำหอผู้ป่วยจะต้องแสดงบทบาทของผู้นิเทศก์ที่ดีตลอดเวลา เพราะการนิเทศที่มีประสิทธิภาพจะก่อให้เกิดความพึงพอใจ แรงจูงใจ และรักที่จะปฏิบัติงานด้วยความสุขซึ่งยอมทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพพยาบาล (ฟาริดา อิบราฮิม, 2525)

เมื่อพิจารณาจุดมุ่งหมายในการนิเทศการฝึกปฏิบัติการพยาบาลแล้ว สามารถสรุปลักษณะของการนิเทศได้ดังต่อไปนี้

1. ใช้หลักประชาธิปไตยหรือการทำงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ป่วยและผู้เรียน
2. เป้าหมายสำคัญอยู่ที่วิธีการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การศึกษาพยาบาลจะต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาตลอดเวลา
3. ส่งเสริมความก้าวหน้า และพัฒนาการของผู้เรียนตามความสามารถเฉพาะของแต่ละบุคคล
4. ส่งเสริม ปรับปรุง ความรู้ ความสามารถ ทัศนคติที่ดีและกระบวนการคิดของผู้เรียนอย่างถูกต้อง
5. ใช้สภาพการณ์จริงโดยเริ่มต้นจากจุดที่น่าสนใจและเป็นปัญหา
6. ส่งเสริม สนับสนุน การใช้วิทยากรและแหล่งวิทยาการให้เกิดประโยชน์สูงสุด
7. มีจุดมุ่งหมายในการนิเทศที่ชัดเจน แน่นนอนและสามารถประเมินผลได้

การฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษาพยาบาลบนหอพักผู้ป่วยนั้นจะอยู่ในความรับผิดชอบของอาจารย์หรือครูพยาบาลในฐานะอาจารย์ผู้นิเทศก์หรือครูนิเทศก์ ทั้งนี้เพราะการฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษาพยาบาลเป็นการปฏิบัติจริงต่อชีวิตผู้ป่วย อีกทั้งยังมีผลในแง่กฎหมายเพราะเป็นการ

ปฏิบัติทางกาย สิทธิ และเสรีภาพของผู้ป่วยโดยตรง ดังนั้นครุฑนิเทศก์จะต้องเป็นผู้มีความรู้ทางวิชาการและการปฏิบัติที่ถูกต้องเป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังจะต้องเป็นผู้มีบุคลิกดี มีความมั่นใจในตนเอง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่น เข้าใจและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีคุณธรรม ที่สำคัญจะต้องทัศนคติที่ดีต่อการสอนและวิชาชีพพยาบาล

ครุฑนิเทศก์การพยาบาลเป็นผู้ที่มีความสำคัญมาก หน้าที่รับผิดชอบที่มีต่อผู้เรียนคือ (สมคิด รักษาสัตย์ และ ประพนอม โอทกานนท์, 2525)

1. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาทักษะการปฏิบัติการพยาบาลตามความต้องการของสถาบัน และผู้เรียนอย่างเต็มที่ขณะฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วย
2. ช่วยและจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ควรรู้ อย่างถูกต้องและแม่นยำ
3. ช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ป่วย
4. ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แนวทางในการปรับปรุง แก้ไขส่วนที่ผิดพลาดหรือบกพร่อง
5. ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งใหม่ ๆ นอกเหนือจากความรู้ที่ได้เรียนในห้องเรียน

จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่าครุฑนิเทศก์มีความสำคัญต่อการฝึกปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลและมีหน้าที่รับผิดชอบค่อนข้างมากพอสมควร แต่ยังไม่เห็นงานที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน จึงขอสรุปกิจกรรมที่สำคัญของครุฑนิเทศก์ ดังต่อไปนี้ (สมคิด รักษาสัตย์ และ ประพนอม โอทกานนท์, 2525)

1. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ได้แก่ การมอบหมายงานและผู้ป่วยให้อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของผู้เรียน เพราะการเรียนรู้ที่แท้จริงจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้เรียนได้ลงมือกระทำกิจกรรมด้วยตนเองหรือมีส่วนร่วมในการสังเกตและปฏิบัติด้วยตนเอง สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นประสบการณ์ตรงซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิด ได้เรียนรู้เหตุผล แนวทางปฏิบัติ แนวทางแก้ปัญหา และสามารถสรุปข้อคิดเห็นได้ เป็นต้น

2. นิเทศการฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วย (clinical supervision) ครุฑนิเทศก์ควรจะติดตามให้คำแนะนำหรือชี้แนะแนวทางต่าง ๆ หลังจากจัดประสบการณ์และมอบหมายงานให้ผู้เรียนแล้ว อันจะเสริมให้การเรียนรู้ดำเนินต่อไปได้ ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะทั้งในด้านการปฏิบัติและการใช้ความคิดได้อย่างเต็มที่

3. การประเมินผลการปฏิบัติงาน (evaluation) โดยการประเมินผลการฝึกปฏิบัติการพยาบาลบนหอผู้ป่วยของผู้เรียนจะช่วยให้ได้ข้อมูลย้อนกลับ (feedback) แก่ครุฑนิเทศก์และผู้เรียนร่วมกัน

4. การจัดการสอนในตึกผู้ป่วย (formal clinical teaching) เป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมและขยายขอบข่ายการเรียนรู้ ตลอดจนประสบการณ์ต่าง ๆ ของผู้เรียน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฝึกปฏิบัติการพยาบาล

จุฬาลักษณ์ ณีรัตนพันธ์ (2519) ศึกษาเรื่องกรณีเหตุการณ์การฝึกปฏิบัติงานของอาจารย์ปฏิบัติการคลินิกในสถานศึกษาพยาบาล สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ กลุ่มตัวอย่าง 150 คน เก็บข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถามให้กับอาจารย์ปฏิบัติการคลินิก ผลการวิจัยสรุปได้ว่าหน้าที่ของอาจารย์ปฏิบัติการคลินิกที่ปฏิบัติโดยมากคือ ด้านการเรียนการสอนในคลินิก การมอบหมายงาน การประเมินผลการปฏิบัติ ตามลำดับ

นงนาฏ จงธรรมานุรักษ์ (2525) ศึกษาเรื่องการเปรียบเทียบความคาดหวังและการปฏิบัติงานจริงของครูพยาบาลและผู้บริหารฝ่ายการพยาบาล เกี่ยวกับความร่วมมือในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้บนหอผู้ป่วยให้กับนักศึกษาพยาบาล กลุ่มตัวอย่างคือ ครูพยาบาลและผู้บริหารฝ่ายการพยาบาลจำนวน 200 คน จากสถาบันการศึกษาพยาบาลและโรงพยาบาลในเขตกรุงเทพมหานคร สังกัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงกลาโหม กระทรวงมหาดไทย ทบวงมหาวิทยาลัย และรัฐวิสาหกิจ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม ผลการวิจัยสรุปได้ว่าความคาดหวังของครูพยาบาลและผู้บริหารฝ่ายการพยาบาลในความร่วมมือเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้บนหอผู้ป่วยให้กับนักศึกษาพยาบาลไม่แตกต่างกันและอยู่ในระดับปานกลาง

อารีวรรณ กลั่นกลิ่น (2529) ศึกษาสภาพการณ์เหตุการณ์การฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษาพยาบาล ในคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประชากรได้แก่หัวหน้าภาควิชา อาจารย์พยาบาล และนักศึกษาพยาบาล จำนวน 375 คน เครื่องมือประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง แบบวิเคราะห์เอกสารและแบบสอบถาม ผลการวิจัยสรุปได้ว่าการนิเทศการฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษาพยาบาลอยู่ในความรับผิดชอบของอาจารย์นิเทศก์ทุกคน มีการเรียนทฤษฎีและฝึกปฏิบัติไปพร้อม ๆ กัน การนิเทศการฝึกปฏิบัติมี 3 ลักษณะ คืออาจารย์ดูแลอย่างใกล้ชิด นักศึกษาปฏิบัติเองแล้วมาปรึกษาเมื่อมีปัญหา อาจารย์ให้คำแนะนำแล้วให้ นักศึกษาปฏิบัติเอง มีการให้ความรู้ก่อนฝึก ระหว่างฝึก และหลังฝึกปฏิบัติงาน กิจกรรมที่อาจารย์นิเทศก์ใช้คือการให้คำแนะนำและปรึกษา ส่วนการประเมินผลการศึกษาอาจารย์นิเทศก์ใช้แบบฟอร์มและข้อสอบ พบว่ามีปัญหาในการฝึกปฏิบัติคือแผนที่ย่างไว้ปฏิบัติตามยาก ระยะเวลาในการฝึกน้อยไป ด้านปัญหาอาจารย์นิเทศก์ ได้แก่ เวลาในการหาความรู้เพิ่มเติมมีน้อย ส่วนนักศึกษามีปัญหาเรื่องการไม่สามารถนำความรู้มาประยุกต์ในการฝึกปฏิบัติ ขาดแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติ และถูกอาจารย์ นิเทศก์ติเตียนต่อหน้าผู้อื่น

กมลรัตน์ เอบสิริสุข (2535) ศึกษาเรื่องกรณีเหตุการณ์การฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษาพยาบาล ในวิทยาลัยพยาบาลสภากาชาดไทย ประชากรทั้งหมด 569 คน ได้แก่ หัวหน้าภาควิชา อาจารย์

พยาบาลและนักศึกษาพยาบาล เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างและแบบสอบถาม ผลการวิจัยสรุปได้ว่าการนิเทศการฝึกปฏิบัติงานอยู่ในความรับผิดชอบของอาจารย์นิเทศก์ทุกคน โดยอาจารย์ส่วนใหญ่เคยได้รับการอบรมเรื่องการนิเทศมาแล้ว อาจารย์นิเทศก์รับผิดชอบนักศึกษาจำนวน 11 - 15 คน ส่วนใหญ่ดูแลนักศึกษาอย่างใกล้ชิดและมีการวางแผนในการนิเทศทุกครั้ง โดยที่เป็นแผนระยะยาวตลอดการฝึกปฏิบัติงาน ปัญหาในการนิเทศพบว่า สัดส่วนระหว่างอาจารย์ต่อนักศึกษาขาดความเหมาะสม ไม่มีห้องเรียนบนหอผู้ป่วย ระยะเวลาในการฝึกปฏิบัติงานน้อยเกินไป ปัญหาเกี่ยวกับตัวนักศึกษา ได้แก่ นักศึกษาไม่มีความแม่นยำในทฤษฎี ไม่สามารถ นำความรู้มาประยุกต์ใช้และนักศึกษามีความเครียดขณะฝึกปฏิบัติงาน ปัญหาด้านอาจารย์นิเทศก์ อาจารย์มีเวลาให้นักศึกษาน้อย อาจารย์ไม่มีการสร้างสัมพันธ์ภาพกับนักศึกษา และติเตียนนักศึกษาต่อหน้าผู้อื่น

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะพบว่ามีการศึกษาและการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการนิเทศการปฏิบัติงานของนักศึกษาพยาบาลอยู่มากพอสมควร มีการวิจัยอยู่บ้างที่ได้กล่าวถึงปัญหาและความต้องการจำเป็นในเรื่องนี้ แต่จากการรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ผู้วิจัยยังไม่พบว่าม้งานวิจัยใดที่บอกถึงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นหรือปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไขเรียงตามลำดับก่อนและหลัง จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจที่จัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการนิเทศการฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษาพยาบาล